

Fan âlder ta foarâlder

J.M. van der Veer

<https://algol68genie.nl>

{Pasa la brisa sobre tallo tierno,
mece el aire los álamos combados:
feliz la rama, si feliz la hoja.

Juan Carlos Friebe }

Inleiding

Dit stuk documenteert hoe ik gekomen ben tot een vader-zoon lijn om de herkomst van onze familienaam *Van der Veer* te verklaren. Deze achternaam is noch frequent noch zeldzaam in Nederland. De onbevestigde algemene verklaring voor de achternaam gaat terug op de in de Divisiiekroniek van 1517 genoemde *Heren vander Vere* uit het thans uitgestorven adellijke geslacht *Van Borselen*. Dit zou natuurlijk een tot de verbeelding sprekende afstamming zijn, maar in de meeste gevallen is er een heel andere verklaring voor deze achternaam, zo ook in mijn geval. Ik meen aan te kunnen tonen dat in onze lijn de naam is aangenomen door een zekere *Andries Sjoerds*, veerschipper, later boer en daarna rentenierend, te Oostermeer. Hij leefde ten tijde van Mozart en Beethoven, en maakte de Franse overheersing van 1795 tot 1813 mee. Volgens de informatie die ik nu heb, woonden mijn voorouders ruim twee eeuwen in Oostermeer, te weten van circa 1691 tot 1914.

Onze lijn is Fries maar de familienaam is Nederlands, wat al jaren deed vermoeden dat deze aangenomen is in 1811, toen onder Napoleon familienamen gebruikt moesten gaan worden. In Friesland waren toen al wel familienamen in gebruik, maar vele Friezen gebruikten nog een *patroniem*. Dat is het gebruik van de voornaam van de vader als achternaam, waardoor de achternaam iedere generatie kan veranderen. Het is van meerdere Friese *Van der Veer* families bekend dat de naam in 1811 aangenomen is. Onze achternaam zien we overigens wel eerder dan 1811 in Friesland. Dat is niet vreemd omdat de naam vanuit Holland gemigreerd kan zijn, maar ook omdat soms achteraf de familienaam in archieven is toegevoegd. Het blijkt zelfs dat in enkele stambomen een hedendaagse familienaam is toegekend aan personen van vóór 1811, wat historisch onjuist is (voorbeelden daarvan zijn op internet te vinden).

Veel Fries archiefmateriaal is via internet te raadplegen, bijvoorbeeld via het *Fries Historisch en Letterkundig Centrum*. Belangrijker dan het gemak om de archieven op afstand te kunnen doorzoeken, is de mogelijkheid om allerlei controles uit te voeren, daar er zeer vele akten digitaal doorzocht kunnen worden. Hierdoor kunnen alternatieve verklaringen voor bepaalde situaties getoetst worden, wat de betrouwbaarheid vergroot. Ik ben ervan uitgegaan dat het mogelijk is dat er hier of daar een akte in de burgerlijke stand ontbreekt,

maar dat het onwaarschijnlijk is dat het merendeel der akten verwijzende naar een enkel gezin, verloren is gegaan. Onder deze aanname, hier en daar gebruikt voor eliminatie van alternatieve verklaringen, heb ik de lijn gereconstrueerd. Ik heb gevonden dat een enkele akte abusievelijk opgeslagen is onder *Van der Veen* in plaats van onder *Van der Veer* - het verschijnsel dat onze naam moeilijk spelbaar blijkt achtervolgt ons zelfs tot in de archieven. Natuurlijk moet een vader-zoon lijn met enige relativering beschouwd worden; zo is afstamming natuurlijk een sterke aanwijzing voor biologische verwantschap, maar geen garantie daarvoor. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat een kind aangenomen is, maar dat daar geen aantekening (meer) van bestaat. De lijn geeft uiteindelijk alleen aan wie de rol van vader had ten opzichte van welke zoon.

Laat ons beginnen in de twintigste eeuw, met personen die mij bekend zijn. Mijn naam is Jan Marcel van der Veer, geboren te Arnhem in 1963. Mijn vader is Luitzen van der Veer, geboren te Bozum in 1938 en overleden te Arnhem in 2024. Mijn grootvader was Jan van der Veer, geboren in 1914 te Oostermeer en overleden te Arnhem in 1992. Deze drie recente generaties werk ik hier niet verder uit dan te vermelden dat Jan en zijn gezin in 1949, niet lang na de Tweede Wereldoorlog, van Bozum naar Arnhem trokken. Mijn overgrootouders leefden nog toen ik jong was, en we beginnen de zoektocht bij Luitzen, de vader van Jan.

Auteur: Sanders en zoon, Groningen. Bron: Frysk Fotoargyf.

Afbeelding 1. Dorpsgezicht van Oostermeer aan het begin van de twintigste eeuw, rond de tijd dat mijn bet-overgrootvader en overgrootvader er woonden.

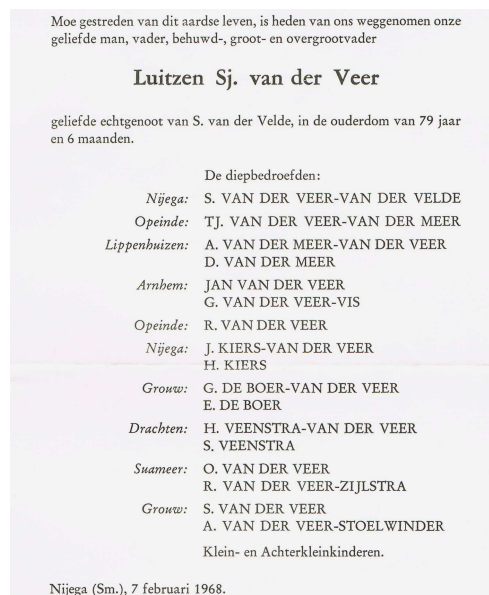
Luitzen van der Veer (1888 - 1968)

Mijn overgrootvader *pake Luutze* was getrouwd met *lytse beppe*, Sytske van der Velden (1888-1979). Ik heb Luitzen niet bewust meegemaakt, maar Sytske wel.

Afbeelding 2. Rechts, Luitzen van der Veer en Sytske van der Velden, Nijega, 1952.

Ze zijn begraven in Nijega, en de geboorte - en sterfdata in het register van de begraafplaats komen overeen met de andere akten aangaande mijn overgrootouders. Ze hadden een kinderrijk gezin; toen Luitzen in 1968 stierf waren er nog negen in leven. Van één kind, Molle, geboren in 1918, is bekend dat het ongeveer een jaar na de geboorte overleed. Ik heb een uittreksel verwijzend naar hun huwelijk, dat plaatsvond in 1909, alswel een kopie van de akte zelf, waarvan de aanhef is weergegeven in afbeelding 4. Hierin staat dat Luitzen, een arbeider, geboren is in Westergeest in 1888. Ten tijde van hun huwelijk woonden ze in Oostermeer. Er zijn geen documenten die wijzen op een andere Luitzen van der Veer in Oostermeer rond 1900. Mijn grootvader werd er in 1914 geboren, en hij verhaalde hoe hij als jongen vaak De Leyen was overgestoken. In het Woningregister van 1914 staat vermeld dat een Luitzen van der Veer dan woont aan de Robyntsjewei in Oostermeer. Mijn overgrootvader vertrok later, kennelijk via Bergum, naar Oudega waar hij van 1941 tot 1949 als wonende aan de Manjepetswei geregistreerd staat. Daarna heeft hij in Nijenga gewoond. Mijn vader herinnert zich een boerderij te Oudega die Luitzen pachtte van de kerk, maar ook dat hij een tweede naam *Sjoerds* gebruikte. Dit laatste duidt op het informele gebruik van patroniemen na 1811, waarvan we in dit verhaal meer voorbeelden zullen zien. Luitzens' rouwkaart in afbeelding 3 vermeldt inderdaad *Luitzen Sj.* als voornamen, maar ook dat hij te Nijega woonde toen hij overleed. De naam Sjoerd zullen we door de gehele lijn tegenkomen. Uit dit huwelijk begrijpen we het voorkomen van de naam *Jan* in mijn lijn als verwijzend naar de vader van Sytske. We zullen zien dat Luitzens' naam verwijst naar de vader van zijn moeder.

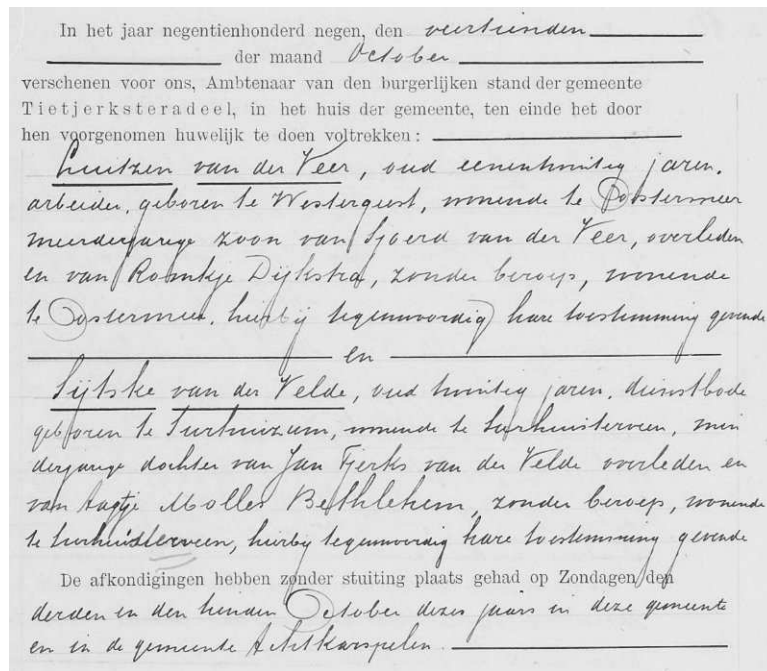

Afbeelding 3. Rouwkaart van Luitzen van der Veer uit 1968.

Sjoerd Oebeles van der Veer (1845 - 1907)

Uit diverse akten aangaande Luitzen vinden we de namen van zijn ouders: Sjoerd van der Veer en Romkje Dijkstra. Blijkbaar trouwden mijn bet-overgrootouders Sjoerd en Romkje in 1878 in Tietjerksteradeel. Sjoerd heeft in de trouwakte een patroniem, Oebeles, verwijzende naar zijn vader Oebele. Zo ook heeft Romkje een patroniem: Luitzens, verwijzende naar haar vader Luitzen. De huwelijkstakte toont dat Sjoerd grofsmid was te Oostermeer en dat Romkje in Oostermeer woonde maar werd geboren in Buitenpost. De aanhef van de huwelijksakte is weergegeven in afbeelding 5.

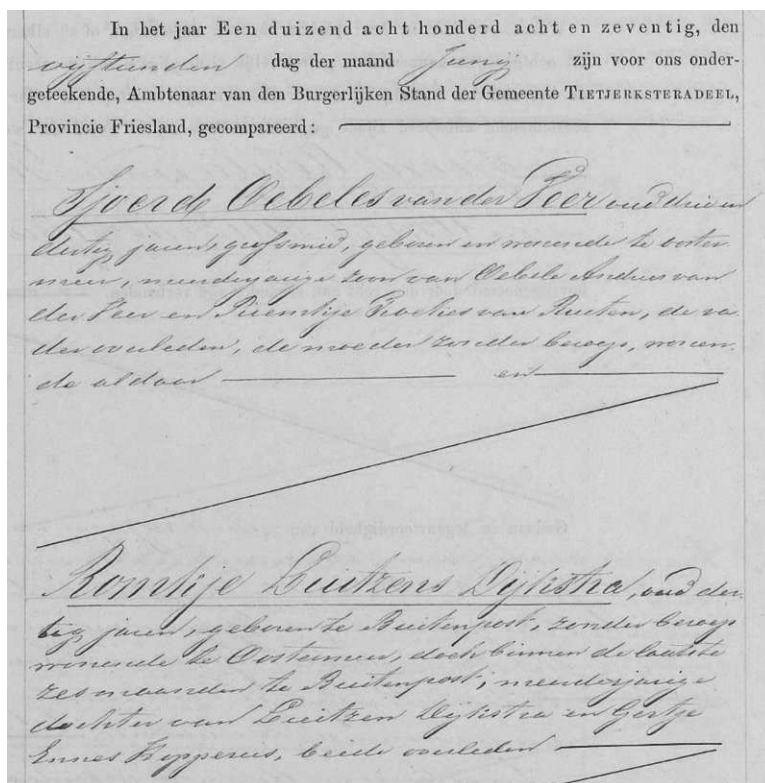
De archieven tonen dat Sjoerd en Romkje zes kinderen kregen: Geertje Sjoerds (1878, Oostermeer), Oebele Sjoerds (1880, Oostermeer, hij overleed na vijf weken), Oebele (1881, Westergeest), Riemkje (1884, Westergeest), Luitjen (1887, Westergeest, zij overleed kort na de geboorte) en Luitzen (1888, Westergeest). De lezer die mijn werk wil controleren merke op dat de overlijdensakte van Oebele Sjoerds abusievelijk onder *Van der Veen* in de digitale archieven staat (Tietjerksteradeel, 1880, Akte 144). Er moet nu een belangrijke vraag beantwoord worden. Er zijn twee kinderen geboren in Oostermeer maar vier in Westergeest. Oostermeer en Westergeest liggen niet ver uit elkaar, en migratie van gezinnen naar nabijgelegen dorpen kwam geregeld voor. Toch dringt de vraag zich op of dit soms twee verschillende gezinnen waren, gegeven dat zowel Sjoerd van der Veer alswel Romkje Dijkstra geen unieke namen zijn? Ik weet een andere stamboom die Luitzen aanduidt als zoon van Sjoerd Oebeles, kleinzoon van Oebele Andries, achterkleinzoon van Andries Sjoerds, dezelfde lijn als die ik in dit stuk beschrijf. Toch is het goed om (nogmaals) te controleren dat de akten deze lijn daadwerkelijk beschrijven. Daartoe moeten vele akten bestudeerd worden, maar gezien Friese archieven tegenwoordig digitaal beschikbaar zijn, is dat geenzins onmogelijk. Uit deze studie volgen geen aanwijzingen dat Sjoerd, Romkje en hierboven genoemde

Afbeelding 4. Huwelijksakte van Luitzen van der Veer en Sytske van der Velde.

kinderen, niet één gezin zouden hebben gevormd. Beschikbare akten zijn als geheel consistent met het beeld van een enkel gezin dat van Oostermeer naar Westergeest trok, en terugkeerde:

- Er is geen akte die wijst op een tweede echtpaar Sjoerd van der Veer en Romkje Dijkstra in dezelfde periode in Friesland. De tijd- en naamgenoten van Sjoerd of Romkje woonden buiten Tietjerksteradeel of Kollumerland en huwden andersgenaamde personen. De akten aangaande Sjoerd en Romkje in Oostermeer en Westergeest betreffen dan één en hetzelfde echtpaar.
- In 1909 trouwde Luitzen, geboren te Westergeest in 1888, zijn vader Sjoerd vermeld als zijnde overleden. In 1911 trouwde Geertje Sjoerds, geboren te Oostermeer in 1871, haar vader Sjoerd vermeld als zijnde overleden. In de periode 1871-1911 is de enige overlijdensakte aangaande een Sjoerd van der Veer die van Sjoerd Oebeles, hetgeen betekent dat Geertje en Luitzen dezelfde vader hadden.
- Riemkje werd geboren in Westergeest maar overleed in 1903 te Oostermeer, 18 jaar oud. Het gezin was kennelijk teruggekeerd naar Oostermeer vóór 1904. Sjoerd Oebeles overleed in 1907 te Oostermeer, 62 jaar oud. In de familie gaat overigens het verhaal dat Luitzen vrij jong was toen zijn vader stierf. Romkje overleed in 1920 in Oostermeer, 73 jaar oud.
- Romkjes' patroniem Luitzens staat in haar huwelijksakte en de geboorteakten van Geertje Sjoerds en Oebele Sjoerds, maar niet in die van haar andere kinderen of in haar eigen geboorte - of overlijdensakte. Het ontbreken of juist voorkomen van een patroniem in akten betekent na 1811 kennelijk niets.

Afbeelding 5. Huwelijksakte van Sjoerd van der Veer en Romkje Dijkstra.

- In 1914 staat een Oebele van der Veer geregistreerd op de Robyntsjewei te Oostermeer, evenals Luitzen en Romkje (vermeld als *weduwe Sjoerd Oebeles van der Veer*). Deze Oebele wordt in verband gebracht met de *weduwe S.O.v.d.V.* In 1950 is in het Woningregister vermeld dat een zekere Geertje S. van der Veer dan inwoont bij Oebele van der Veer op de Robyntsjewei. Dit suggereert dat de broer van mijn overgrootvader zijn zus in huis heeft genomen.

De enige conclusie moet zijn dat Sjoerd, Romkje, Geertje Sjoerds, Riemkje, Oebele en Luitzen een enkel gezin vormden. Dit is een eenvoudige verklaring die zonder vergezochte onderstellingen de beschikbare informatie verklaart als het normale bestaan van een gezin in die periode. Voor dit verhaal is het belangrijkste punt dat de ouders van mijn overgrootvader nu eenduidig bekend zijn. Nu is het mogelijk geworden om via mijn oud-ouders, mijn oud-grootouders te benoemen en onze achternaam te verklaren.

Oebele Andries van der Veer (1794 - 1871)

Volgens de archieven waren Oebele Andries van der Veer en Riemkje Foekes van Ruiten de ouders van Sjoerd Oebeles. Oebele werd geboren in Oostermeer in 1794 en overleed daar in 1871. Riemkje werd geboren in 1805 te Bergum en overleed in 1879 in Oostermeer alwaar beiden werden begraven. Het paar trouwde in 1824 en kreeg kinderen: Trijn-

tje (1824, Oostermeer), Rinskje Oebeles (1826, Drogeham), Andries Oebeles (1828, Drogeham), Foeke (1831, Oostermeer, hij overleed na twee maanden), Foeke (1832, Oostermeer), Maaike (1835, Oostermeer), Roelofke (Oostermeer, 1838), Atze Oebeles (Oostermeer, 1842), Sjoerd Oebeles (1845, Oostermeer) en Baukje Oebeles (1848, Oostermeer).

Er moet weer nagegaan worden of bovenstaande personen een enkel gezin vormden, zoals Sjoerd en Romkje. We kunnen alle gedigitaliseerde geboorteakten inzien en vaststellen dat de namen en leeftijden van de ouders in Drogeham consistent zijn die van met de ouders in Oostermeer. Ook hier kan geen tweede huwelijksakte voor een Oebele van der Veer en Riemkje van Ruiten gevonden worden. Zoals in het geval van Sjoerd en Romkje concludeer ik dan ook dat het om een enkel gezin gaat. De trouwakte van Oebele toont dat hij veerschipper was te Oostermeer op de dag van zijn huwelijk. De geboorteakten tonen dat Oebele in 1824, 1832, 1835 en 1838 veerschipper was, maar dat hij in 1826 en wederom in 1842 koemelker was. De aanhef van de huwelijksakte is te lezen in afbeelding 6.

In het jaar Een duizend acht honderd vierenswintig, den twintigste der maand Maart des voor middags ten elf uren,
 Zijn voor ons Grootman
 Officier van den Burgerlijken Stand der Grootenij Nieuwkerkstradeel.
 PROVINCE VRIESLAND, gecompareerd

Oebele Andries van der Veer Geboren te Oostermeer; oud negen en twintig jaren; blykens Extract uit de Registers van den Burgerlijken Stand der Grootenij door ons a fgegeevenden een en twintigsten Januarij jongstleden; en gelegaliseerd bij de rechtbank te Leeuwarden den Leven en twintigsten dato; Veerschipper te Oostermeer; meerderjarige Doon van Andries Sjoerds van der Veer huismant te Oostermeer, hier tegenwoordig en toestemmen de en van Trijntje Raels overleden; blykens acte van bekendheid opgemaakt voordem vriederegter van het kanton Bergum, den drie en twintigsten de bruarij jongstleden; en Geregistreerd den Neven twintigsten dato; aande Nationale Militie hebbende ~~de~~ veldaan volgens Certificaat van den Heere Gouverneur derzer Provincie dato den Dertenden Februarij jongstleden;

En Riemkje Foes van Ruiten Geboren te Bergum; oud negentien jaren; blykens acte van bekendheid opgemaakt van het kanton Bergum den

Afbeelding 6. Huwelijksakte van Oebele van der Veer en Riemkje Foes van Ruiten.

Andries Sjoerds van der Veer (1747 - 1841)

Mijn oud-grootouders, de ouders van Oebele, zijn bijvoorbeeld in Oebeles trouwakte aangegeven als Andries Sjoerds van der Veer en Trijntje Roels Brouwer (een later toegevoegde familienaam, te lezen in Andries' overlijdensakte). Andries werd geboren vóór 1811, voordat de burgerlijke stand werd bijgehouden. Hier moet dus enig materiaal gereconstrueerd worden. Daarbij moeten we oppassen, omdat er in 1817 een andere Andries Sjoerds van der Veer te Oostermeer werd geboren (kennelijk Andries' kleinzoon, van zijn zoon Sjoerd). Mijn oud-grootvaders' overlijdensakte kan ingezien worden en vermeldt dat hij in Oostermeer was geboren en daar overleed op 11 maart 1841, een 95 jarige rentenierende weduwnaar. Het Registre Civique geeft evenwel als zijn geboortedatum 19 maart 1746, wat zou betekenen dat hij nog net 94 was toen hij stierf. Echter, zijn doopcertificaat vermeldt 19 maart 1747 als de datum van zijn doop; aannemende dat Andries op normale termijn gedoopt werd, was hij nog 93 of net 94 geworden. Ik neem aan dat een doopakte niet eenvoudig in het boek van een volgend jaar terecht kan komen. Misschien werd Andries toch op zijn eerste verjaardag pas gedoopt, maar dat is ongebruikelijk. Er moet ook aangetekend worden dat het Registre Civique pas in de periode 1811-1812 opgesteld werd, toen Andries al over de zestig was. In ieder geval is de leeftijd volgens het overlijdensregister niet geheel juist, omdat Andries kennelijk nog niet 95 jaar was toen hij overleed. Ter controle - er is in die periode geen aanwijzing voor het bestaan van een tweede Andries Sjoerds van der Veer naast zijn kleinzoon. Ik stel me dan ook voor dat hij zó oud werd dat niemand zijn leeftijd meer precies wist toen hij overleed. De overlijdensakte is weergegeven in afbeelding 7. We lezen hierin dat zijn ouders Sjoerd Atzes en Maaike Andries waren, met welke informatie we later de lijn verder terug zullen volgen.

Zijn vrouw Trijntje Roels werd gedoopt in 1750 te Oostermeer en overleed in 1794. Andries en Trijntje trouwden in 1773 en kregen de volgende kinderen: Maaike (1775), Trijntje Andries (1776, Oostermeer), Sjoerd Andries (1781, Oostermeer), Roel (1784), Joukje (1788) en Oebele (1794, Oostermeer). De namen Maaike, Joukje en Oebele komen blijkbaar uit de lijn van Andries' moeder. De geboorte van Oebele kunnen we ook afleiden uit diens huwelijksakte, die vermeldt dat hij dan 29 jaar is en Andries en Trijntje als ouders heeft. Dit impliceert dat Oebele in 1794 geboren werd, en dat hij 30 werd ná zijn trouwdag, 20 maart. Inderdaad werd Oebele geboren op 12 Juli en gedoopt op 3 Augustus, en zijn moeder Trijntje overleed in Juli op een niet genoemde dag, hetgeen suggereert dat ze in het kraambed stierf.

Andries en zijn zoon Oebele zijn in onze lijn de eersten die de naam *Van der Veer* gebruikten, door die achter de patroniem te voegen. Andries en Oebele leefden in het jaar 1811 waarin Napoleon bepaalde dat, ook in Friesland, familienamen gebruikt moesten gaan worden zodat een eenduidige burgerlijke stand bijgehouden kon worden. Het register van familienamen toont aan dat Andries en zijn broer Atze de naam *Van der Veer* hebben aangenomen op 27 December 1811. Zij waren in Oostermeer de enige twee die deze naam aangenomen hebben. Het uittreksel aangaande *Andrÿs Sjoerds* is weergegeven in afbeelding 8, waarin ook de namen van bovengenoemde kinderen, maar ook zijn toenmalige kleinkinderen, te lezen zijn. Merk op dat de ondertekening aangemerkt kan worden als de eerste handtekening met *Van der Veer* in onze tak van de familie.

In het jaar Een duizend acht honderd eenenveertig, den Twaaften
 der maand Maart zijn voor ons Hobbe Baardt van
 Immia Gristman Ambtenaar van den Burgerlijke
 Hand der Grooten Hooger Staradeel Provincie Vries
 land gecompareerd. Alle Pieter Jyphema Rentmeester
 oud heger en vyftig Jaar, en Jille Jans Kampor, oud
 en twee en veertig Jaar, beide Oostamerseer geboren,
 welke ons verklaard hebben, dat Andries Sjoerds van der
 Veer, geboren te Oostamerseer oud vyf en negentig
 Jaar, Rentmeester te Oostamerseer, Joen van Sjoerd
 Attes en Naaike, Andries beide overleden, we
 diwenaar van Jyphema Boels Brimmer
 op den Twaaften der maand Maart
 des namiddags ten twee ure, te Lynar huise te Oos
 tamerseer no 90 is overleden; en hebben wij deze Acte aan de
 Aangevers voorgelezen, van de welke de twee niet heeft
 getekend als geen Schryver hebben de geleerd. Hoe
 dat derelve allea doort en eerste met onse ge
 tekend. A. P. Jyphema J. B. Brimmer

Afbeelding 7. Overlijdensakte van Andries Sjoerds van der Veer.

Ik stel een voor de hand liggende duiding van onze achternaam voor - als verwijzing naar het beroep van beurtschipper dat blijkbaar gedurende enkele generaties in onze lijn beoefend werd, kennelijk van vader op zoon. Misschien werd slechts hun bijnaam geformaliseerd. Daar sinds de 16e eeuw in zuidoost Friesland turf werd gewonnen dat over water werd vervoerd, is het zeer wel mogelijk dat mijn voorouders turf verscheept hebben. Merk op dat *De Leyen* bij Oostamerseer nog niet bestond in de 16e eeuw; deze plas is ontstaan door turfwinning.

We weten nog het één en ander over Andries en zijn directe verwanten. Diverse documenten tonen dat hij *batelier d'ordonnance* (beurtschipper) was, en later boer. Van zowel Andries als zijn broer Atze wordt vermeld dat ze de veerdienst Oostamerseer - Leeuwarden onderhielden. Andries verschijnt ook in de akten als *huisman*, wat indertijd betekende dat hij boer was. Hij was curator van de kinderen van Atze Sjoerds, waar we mogen aannemen dat dit zijn broer betreft die in 1817 overleed. Andries overleed thuis, Oostamerseer nummer 90, hetwelke getal verwijst naar het kadaster. Een akte van successie laat zien dat hij onroerend goed naliet. Een hypotheekakte uit 1829 verwijst naar Andries als volgt:

De helft over hoog en laag in een bunder ruim tien roede hooyland, de Lange Leyen genaamd, waarvan naastlegers zijn ten oosten Johannes Cornelis Zandstra en Andries Sjoerds van der Veer, ten zuiden en westen de Leyen en Geert Aukes, en ten noorden Andries Sjoerds van der Veer en het volgende perceel.

Voor Baljuw benevens het Gemeente Bestuur van het District Tietjerksteradeel, (waarnemende de functien van Maire der Gemeente, van *Posthem en* Canton Bergum, Arrondissement Leeuwarden, Departement Vriesland gecompareerd zijnde

Andries Sjoerds
wonnende te *Posthem en* heeft dezelve verklaart dat hij aanneemt den naam van *Van Der Veer*

voor Familie-naam en dat hij heeft de volgende Kinderen
*Kinderen Maaikje oud 26 Jaar te Posthem en
Fryntje 34 Jaar te Posthem, Sjoerd oud 30 Jaar te Posthem
Roel 27 Jaar te Posthem, Loukje 25 Jaar te Posthem, 17 Jaar
te Posthem, Kinderen Jan oud 10 Jaar te Posthem, 7 Jaar
Fryntje oud 11 Jaar, Ethe oud 5 Jaar, Petrus oud 2 Jaar
alle Kinderen van Fryntje, Antje oud 1/2 Jaar Kind van
Sjoerd*

en heeft deze met onze President en Secretaris Vertekend den 27 December 1811.

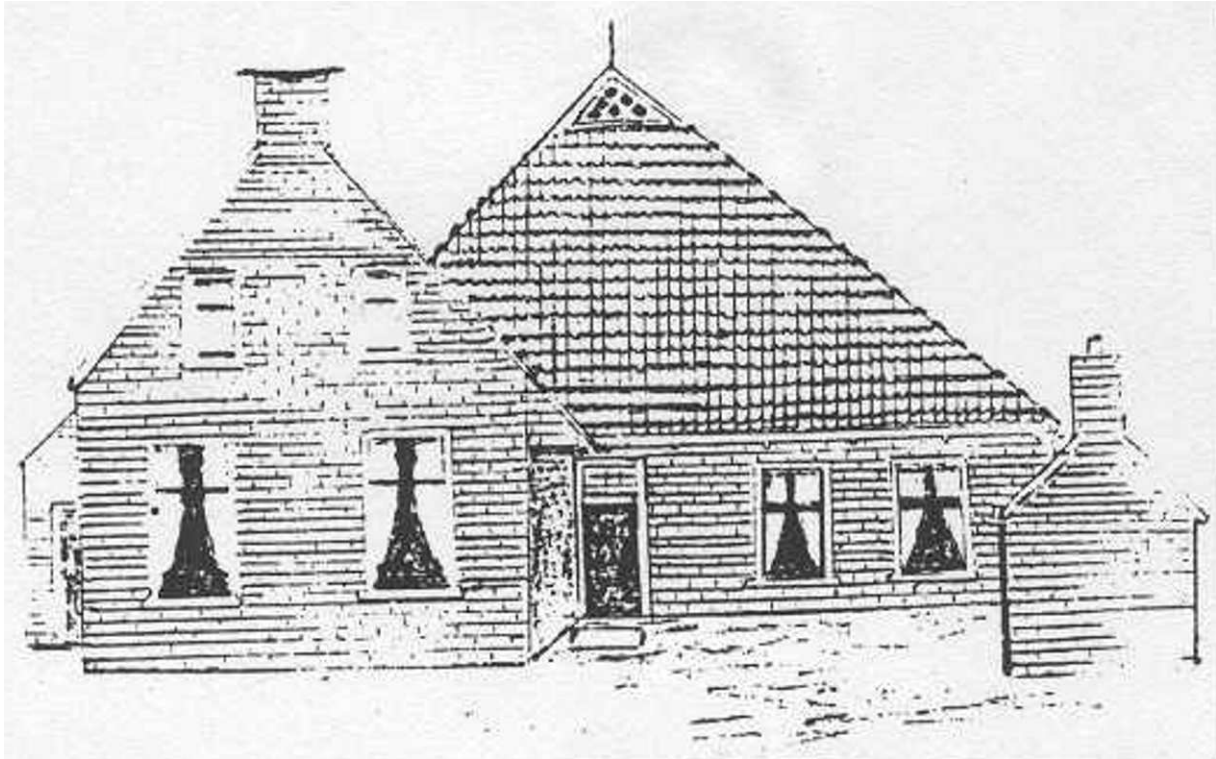
Andries Sjoerds van der veer
Sjoerd *J.M. Prins*

Abbeelding 8. Uittreksel uit het familienamen-register, waaruit blijkt dat Andries Sjoerds de familienaam Van der Veer in 1811 aangenomen heeft.

In 1832 is Kadasternummer A302 omschreven als bouwland, eigendom van Andries Sjoerds van der Veer, landbouwer te Oostermeer. Dit ligt op De Heidkamp: een gedeelte heide oostelijk van de buorren van Oostermeer en het Hogezaand, dat geleidelijk gecultiveerd werd. In 1832 is kleinzoon Andries uit 1817 pas 14 of 15 jaar oud, dus we mogen aannemen dat hier mijn oud-grootvader genoemd staat. Over Andries' zoon Sjoerd lijken we te weten dat hij in 1849 een korenmolen te Oostermeer heeft gesticht, en ook veldwachter was. De molen werd in 1887 verkocht door ene Andries Sjoerds van der Veer, molenaar, kennelijk de eerdergenoemde zoon van Sjoerd.

Sjoerd Atzes (circa 1711 - na 1749)

We zijn nu aangekomen in de 18e eeuw, voordat familienamen gemeengoed waren. Mijn oud-overgrootouders, de ouders van Andries Sjoerds, zijn volgens Andries' overlijdensakte Sjoerd Atzes en Maaikje Andries. Daarmee is ook de voornaam van mijn oud-grootvader Andries verklaard - hij is vernoemd naar de vader van zijn moeder. In mijn lijn vinden we voor 1811 blijkbaar patroniemen, maar (nog) geen familienamen. Informatie over Sjoerd

Afbeelding 9. Tekening door F. J. Harterink van het huis aan de Snakkerbuorren te Oostermeer waar Andries Sjoerds rond 1800 woonde. Het huis is in 1982 afgebroken.

en Maaïke moet onder andere uit kerkelijke registers verkregen worden. Daar mijn voorouders aangesloten waren bij de Hervormde kerk, weten we nog het volgende: Sjoerd werd in 1711 gedoopt te Oostermeer, maar over zijn overlijden is thans niet meer bekend dan dat hij in 1749 nog leefde, maar na 1767 waarschijnlijk niet meer; Maaïke werd gedoopt in 1716. Ze leefden in het *tweede stadhouderloze tijdperk* tot in de *patriottentijd*. Ze trouwden in 1741 te Oostermeer en kregen deze kinderen, waarbij jaartallen verwijzen naar doop: Atze (1742, Oostermeer; kennelijk overleden tussen 1749 en 1751), Andries Sjoerds (1747 te Oostermeer, overleden 1841), Atze Sjoerds (1751 te Oostermeer), en Atze Sjoerds (1752, overleden 1817). Dit suggereert dat alleen de laatste Atze volwassen geworden is, die later genoemd is als schipper te Oostermeer, en die in de 19e eeuw als Atze Sjoerds van der Veer door het leven ging. Atze trouwde in 1779 zijn nicht Fetje Atzes, en kreeg met haar zes kinderen. Dit zal dan ook de broer zijn van wiens kinderen Andries curator was. Interessant is dat de Quotisatiekohieren van 1749 melding maken van een Sjoerd Atzes te Oostermeer, een *welgestelde schoenmaker* wiens gezin bestond uit drie volwassenen en twee kinderen. Wellicht heeft er een grootouder van Andries bij hen ingewoond. De twee kinderen moeten Atze (1742) en Andries (1747) zijn geweest. Maaïke wordt nog genoemd in akten van maart 1767 aangaande een in 1800 afgebroken huis aan de Sumarderwei; Zij was toen kennelijk nog in leven, maar Sjoerd niet meer daar zij als weduwe omschreven werd (merk op dat ik aanneem dat er rond die tijd geen tweede paar Sjoerd Atzes - Maaïke Andries in Oostermeer woonde):

Binnert Oebles en Tjepke Pytters, als kerkvoogden van Oostermeer kopen zekere huizinge en agterhuis te Oostermeer 'De Schans' genaamd. De vaart ten oosten; de weg met welke onderhoud is belast ten zuiden; Oeble Andries cum suis ten westen. Mag schip voor de wal leggen. Verkoper Steven Wopkes; Oeble Andries en Maaïke Jans voor de ene helfte en Maaïke Andries, Wed. Sjoerd Atzes voor de andere helfte. Huizinge. De vaart en de kerkvoogden van Oostermeer met het gekochte ten oosten; de weg ten zuiden; Keimpe Dirks met zijn gecogte ten westen en noorden. Buiten het schiphuis, sowelke de verkoper aan zig behout met de vrijheid om hetzelve tot zijn gebruik aldaar te laten staan. Alzoo gecogt van Steven Wopkes voor 100 Gout Glds. a XXVIII Stvs.

Indien er rond die tijd geen tweede paar Sjoerd Atzes - Maaïke Andries in Oostermeer woonde ligt het overlijden van Sjoerd Atzes kennelijk tussen 1749 en 1767.

De periode voor 1711

Hoewel ik reeds in mijn opzet, het verklaren van de naam *Van der Veer*, geslaagd ben, is het aardig om de lijn verder te volgen. Mijn vermoeden was dat als de lijn vrij ver terug te volgen zou zijn, dat dan het nageslacht van de vroegste generaties in het heden in de duizenden kan lopen, en er een gereede kans is dat enkele hedendaagse afstammelingen de lijn al geconstrueerd hebben uit diverse kerkregisters aangaande doop, huwelijk en overlijden. Dit blijkt inderdaad het geval, en ik heb daarvan dankbaar gebruik gemaakt om de lijn vanaf de ouders van Andries, Sjoerd Atzes en Maaïke Andries, verder terug te volgen. Omdat ik hieronder deels afga op onder andere informatie (en interpretatie) uit derde hand, moeten we enige terughoudendheid in acht nemen, maar wat ik kán controleren, duidt op voldoende consistentie om het geheel hier te beschrijven. De probleempunten die ik heb gevonden, geef ik kort aan.

De vader van Sjoerd Atzes, mijn oud-bet-overgrootvader, kennen we uit het doopregister als Atze Sjoerds. Merk op dat het toenmalige doopregister alleen de vader vermeldde, maar niet de moeder. Er is echter maar één huwelijk van Atze bekend, namelijk dat met Martzen Arriens. Atze werd gedoopt in Suawoude in 1659, maar staat te boek als veerschipper te Oostermeer. Martzen Arriens kwam uit Oostermeer, maar haar geboortjaar ligt niet eenduidig vast. Uitgaande van de wél bekende doopjaren van andere kinderen van haar ouders, en het feit dat ze in 1691 belijdenis deed en te Oostermeer trouwde, schat ik haar geboortjaar rond 1670. Ze kregen de volgende kinderen, waarbij genoemde jaren verwijzen naar doop: Grietie Atzes (1692), Grytie Atzes (1695), Jantzen Atzes (1698), Arriaentie Atzes (1701), Sjoerdjtje Atzes (1704) en Sjoerd Atzes (1711). Het eerste kind zal vroeg zijn overleden. Over het overlijden van Atze en Martzen weten we alleen dat in de personele kohieren van Oostermeer van 1740 naar Martzen verwezen wordt als *Atze Sjoerds Wed. erven*, wat lijkt te betekenen dat beiden na 1740 niet meer leefden.

Ik kan nog stam-ouders, de ouders van Atze Sjoerds, benoemen: dat waren Sjoerd Atzes en Aske Jacobs, getrouwd in 1658. Dit gezin kwam uit Suawoude en omvatte de volgende kinderen, wederom met het jaar van hun doop: Atze Sjoerds (1659), Hattum Sjoerds (1660), Jacob Sjoerds (1664), Pythje Sjoerds (1666) en Grietjes Sjoerds (1669). Uit de patroniem van Sjoerd kan afgeleid worden dat zijn vader, mijn stam-grootouder, wederom Atze heette. Deze man staat inderdaad geregistreerd als ene Atze Sjoerds, geboren rond 1600 in Sua-

woude, in leven boer en aldaar overleden in 1657, gehuwd met Pyttje Bouwes. Hij leefde dus in de Gouden Eeuw, en werd ongeveer geboren toen de VOC in 1602 opgericht werd. De lidmaten van 1632 van Suawoude vermelden *Atze Sjoerds en sijn wijff Pyttie*. De volgende kinderen uit dit huwelijk zijn bekend: Romkje Atzes (circa 1625), Eelkje Atzes (circa 1627), Sjoerd Atzes (circa 1631), Oebele Atzes (circa 1633), Geertje Atzes (circa 1635) en Yttje Atzes (circa 1637).

De lijn kan zelfs nog verder gevolgd worden tot de elfde en twaalfde generatie vóór mij. Mijn stam-overgrootouder is Sjoerd Atzes (circa 1560, Oudega, thans Smallingerland), broer van Aebe Atzes (circa 1555, Oudega) en Gjalt Atzes (circa 1556, Oudega, aldaar overleden 1625). Van Sjoerd is alleen de in de vorige paragraaf beschreven Atze Sjoerds bekend als kind. Sjoerds' vader, mijn onderstelde stam-bet-overgrootvader zou daarmee Atze Aebes (circa 1525) zijn, ook genoemd *Altze Eebes*. Kennelijk leefde Atze nog ten tijde van de *Nederlandse Opstand* (voorheen de *Tachtigjarige Oorlog* genoemd) van 1568 tot 1648, daar het register der personele impositie van Oudega vermeldt dat Atze, als alle anderen in goede doen, in 1578 aangeslagen werd voor een geldelijke bijdrage aan de oorlog. Atze heeft kennelijk broers Syurd (circa 1529), in 1543 pachter van de patroons- en pastorieën te Oudega, en Tijaerdt (circa 1532). Merk op dat de naam Sjoerd in onze lijn ver teruggaat. De patroniem Aebes geeft aan dat de vader van de broers *Aebe* geheten zal hebben. Deze naam verschijnt inderdaad wel in een enkele stamboom, maar dit lijkt me slechts een ongedocumenteerde toevoeging - daar niemand ook maar meer over hem weet dan een voornaam, ga ik ervan uit dat er geen document gevonden is dat eenduidig naar hem verwijst. Echt verbazen doet me dat niet daar we ondertussen aangeland zijn in de periode rond 1500. Zelfs kerkelijke registers werden voor die tijd niet als regel bijgehouden. Daardoor kan vaak alleen adellijke afstamming tot vóór de 16e eeuw gevolgd worden.

Nawoord

Zoals aan het begin al is aangegeven, en zoals vooraf verwacht, is er geen relatie tussen mijn achternaam en de in de Divisiechroniek genoemde *Heren vander Vere*. In plaats daarvan vond ik een vader-zoon lijn die aangeeft dat ik als eerste in onze lijn buiten Friesland geboren ben sinds de laatste Fries-Hollandse oorlog (1515 - 1524). Dat is evenzeer een aansprekende afstamming, hoewel men zich natuurlijk moet realiseren dat het slechts een fractie is van mijn volledige stamboom; merk op dat Atze Aebes slechts één van mijn twee duizend achtenveertig stam-bet-overgrootvaders zou zijn, zij het de enige in de mannelijke lijn. Minstens zo interessant is de afstamming aan mijn moeders kant; daar bevindt zich een Frans geslacht waarvan verschillende hedendaagse nakomelingen verhalen dat het Hugonoten waren. Ze waren zeker Frans, afkomstig uit de regio Grenoble - Cévennes, doch waarschijnlijk geen Hugonoten, omdat ze ten tijde van Calvijn kennelijk al uit Frankrijk vertrokken waren. Waren het misschien Waldenzen? Dat is een ander verhaal waarover ik ooit nog eens duidelijkheid hoop te krijgen.

Bronnen

- Fries Historisch en Letterkundig Centrum, via www.tresoar.nl.
- Frysk Fotoargyf, via www.tresoar.nl.
- www.allefriezen.nl.
- Persoonlijk archief.

Copyright © MMXI-MMXXVI J.M. van der Veer.

Deze publicatie is opgemaakt met \LaTeX en GIMP.